

ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА НА ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ У ТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЇ: «PRO» ТА «CONTRA»

Якубенко Д.Л.

аспірантка кафедри Конституційного права України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Питання права на аборт було і залишається дискусійною темою, і погляди вчених на цю проблему часто залежать від культурних, політичних та етичних факторів. Найпоширеніша точка зору полягає в тому, що аборт, особливо на ранніх стадіях вагітності, є виключним питанням репродуктивних прав і тілесної автономії, і що жінки мають право приймати власне рішення щодо свого репродуктивного здоров'я та благополуччя.

Так, професор філософії та директор Центру людських цінностей Принстонського університету Вільям Х. Філер, висловлюючись на цю тематику, зазначає, що “за деяких обставин моральний обов’язок захищати здоров’я та благополуччя вагітної жінки може переважати над моральним обов’язком захищати життя плоду, який ще не життєздатний”. У науковій та біоетичній спільноті також панує думка про те, що заборона абортів може посилити існуючу расову та етнічну нерівність у здоров’ї. На підтвердження зазначеного, директор Національного інституту здоров'я Френсіс Коллінз говорить наступне: “питання моралі стосується прав жінок, і якщо питання полягає в тому, чи повинна жінка мати право сама визначати, що вона хоче робити щодо своєї вагітності, то на мою думку, вона має це право”.

Протилежна ж точка зору полягає в тому, що плід — це унікальне людське життя, яке заслуговує на захист з моменту зачаття, і що аборт є морально-етичною проблемою, яка вимагає ретельного розгляду прав як жінки, так і плоду.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод не містить у своєму тексті регламентації ані питання моменту виникнення права на життя,

ані питання моменту початку правової охорони життя. Таки чином, Конвенція надає кожній державі автономією у вирішенні цього питання. Та звертаючись до практики ЄСПЛ, вбачаємо, що початком життя на думку Суду слід вважати саме момент фізичного народження людини, а не її зачаття.

Проте, в низці європейських держав аборти мають обмеження на законодавчому рівні - у Польщі переривання вагітності майже повністю заборонено. Так, з часів 1993 року у Польщі заборонено переривання вагітності за власним бажанням жінки. Серед винятків, коли дозвіл на аборт передбачено законом, були генетичні вади плоду, вагітність, що стала наслідком зґвалтування або сексуального зв'язку, що має характер інцесту, загроза життю та здоров'ю матері. Проте у 2020 році Конституційний трибунал Польщі ухвалив рішення про те, що переривання вагітності з причин генетичних вад плоду не відповідає нормам Конституції про охорону життя, ґрунтуючись на тезі про те, що «Конституція Польщі захищає права людини не з моменту народження, а з моменту зачаття». Подібне мало своїм наслідком скасування відповідно існуючої норми і ще більш вичерпний перелік винятків, дозволяючих жінкам хоч за якихось умов реалізувати своє репродуктивне право. Це регресивне рішення Конституційного трибуналу стало свідченням того, що «не лікар, а прокурор сьогодні веде вагітність у Польщі»[1].

Разом із тим, маємо і прогресивний приклад серед держав - членів ЄС. Зокрема, цікаво розглянути шлях Франції, влада якої цього року зазначила сенсаційний намір закріпити норму щодо права на аборт в конституції. Так, право на аборт стане першим репродуктивним правом закріпленим безпосередньо в тексті основного закону Франції. Мова йде про наступні слова, які можуть бути додані до тексту конституції Франції після того, як їх затвердять сенатори: «Жодна жінка не може бути позбавлена права на переривання вагітності» [2]. Поточне французьке законодавство вже гарантує право на аборт, але факт додавання цього права до тексту конституції ускладнить будь-яку процедуру скасування цього права для наступних поколінь влади. Станом на зараз право на аборт у Франції захищено «законом Вуаль»,

який був прийнятий в 1975 році і названий на честь міністра охорони здоров'я того часу Сімони Вей.

Презюмуючи подальше схвалення цієї ініціативи та закріплення права на аборт на рівні тексту конституції Франції, ми можемо відзначити це надзвичайно прогресивним рішенням, що матиме вагомні наслідки не лише для самої Франції, а й для інших держав світу. Зокрема, ми можемо говорити про своєрідну загальну превенцію, про прецедент, який стане прикладом для подальшого внесення права на аборт до текстів конституцій інших держав, що буде чи не найкращим розвитком стратегії фактичного захисту репродуктивних прав людини.

Закріплення репродуктивних прав людини, зокрема таких як право на аборт, у тексті Основного закону є найвищою гарантією непохитності цих прав. Саме таке закріплення є реальним захистом права від можливої (й імовірної) узурпації права з боку держави, в особі її владних органів та їх посадових осіб.

Таким чином, закріплення того чи іншого репродуктивного права на рівні тексту конституції виступатиме найвищим захистом меж втручання держави у реалізацію цього права та наділятиме це право підвищеною стабільністю. Яскравим прикладом того, наскільки незахищеним є права, закріплені лише у поточному законодавстві, а не у тексті Конституції - є рішення Верховного суду США від червня 2022 року, яке дозволило штатам приймати рішення щодо введення додаткових заборон на проведення абортів, себто фактично Верховний Суд США скасував конституційне право на аборт, яке попередньо визнав. У знаковій справі Роу проти Вейда 1973 року Верховний суд постановив сімома голосами проти двох, що право жінки на переривання вагітності захищене конституцією США. Таким чином, окреслене рішення надало американським жінкам абсолютне право на аборт у перші три місяці (триместр) вагітності. Протягом 2-го триместру аборт дозволяється за певного регулювання з боку держави та з дотриманням умов забезпечення безпеки для здоров'я жінки; протягом 3-го триместру аборт дозволений лише у випадку, коли вагітність несе пряму загрозу життю чи здоров'ю жінки. Таке рішення

ґрунтувалося на Чотирнадцятої поправки до Конституції США, яка забороняє ухвалення будь-яким штатом дискримінаційних законів, які тим чи іншим чином обмежують ті чи інші права громадян [3].

Із аналізу поточної ситуації в країнах, де існує заборона на аборти, можемо зазначити, що подібне черезмірне втручання держави у сферу репродуктивних прав, яке знаходить свій прояв у вигляді заборони права на аборт матиме своїм прямим логічним наслідком так званий абортний туризм. Жінки, що мешкають у штатах, в яких існує законодавча заборона на аборти, будуть вимушені їхати до інших штатів, або навіть інших держав, де вони таки зможуть розраховувати на отримання потрібної їм медичної послуги.

Список використаних джерел:

1. Смерть через заборону абортів: чому Польща знову піднялася на антиурядові протести. ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА. 2021. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2021/11/9/7130010/> (дата звернення: 08.08.2023).

2. Macron says will put right to abortion in French constitution in ‘coming months’. France 24. 2023. URL: <https://www.france24.com/en/france/20230308-macron-says-will-put-right-to-abortion-in-french-constitution-in-coming-months> (дата звернення: 01.08.2023).

3. Roháč I., Громовчук М.В. Право людини на життя: питання доктринального тлумачення / I. Roháč, М.В. Громовчук // Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». – 2017. – Випуск 44. – Том 1. – С. 40–42.